

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Emil Kraemer

Úkoly ediční rady při SPN pro vydávání literatury v oboru matematiky a fyziky

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 8 (1963), No. 4, 243--245

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138283>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1963

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

V pedagogické práci si prof. dr. M. Valouch kladl vždy za úkol soustředit pozornost studentů na základní fyzikální pojmy a zákony a ty správně vyložit. Své výklady opírá důsledně o dialekticko-materialistické chápání přírodních zákonů. Mnoho péče věnoval také snaze po vypěstování konkrétních představ o fyzikálních pojmech a veličinách u posluchačů. S tím souvisí i jeho podíl na části týkající se fyzikálních konstant v novějších vydáních známých Valouchových Logaritmických tabulek.

Podstatnou část svého úsilí věnoval prof. dr. M. Valouch organizační činnosti jak na úseku vysokých škol, tak v JČMF nebo ve vědeckém kolegiu fyziky ČSAV, v Mezinárodní unii pro čistou a aplikovanou fyziku a v UNESCO. Úsilí o organizaci práce na vysokých školách vyvíjel v ROH i v MŠK a jeho orgánech, např. Státním výboru pro vysoké školy a vědecké radě MŠK. Jeho práce v JČMF je všeobecně známa a dostalo se jí uznání tím, že byl zvolen úřadujícím místopředsedou JČMF při oslavách 100. výročí založení JČMF. Jeho činnost v JČMF se netýkala jen vypracování stanov JČMF a příprav k obnovení její činnosti v r. 1956, nýbrž i rozvoje mezinárodních styků JČMF a sjednání důležitých smluv o spolupráci JČMF se sesterskými organizacemi ve spřátelených zemích. Tato jednání už nesou užitek v tom, že dohody umožňují čilejší mezinárodní styky našim matematikům a fyzikům. Prof. dr. M. Valouch se také velmi podstatně zasloužil o zdar jubilejních slavností JČMF. Zmínky zasluhuje jeho péče o ediční program v oboru fyziky, kterou uplatňuje ve vědeckém kolegiu fyziky ČSAV. Velký význam má i jeho činnost v mezinárodních organizacích, zvláště nyní, kdy na celém světě se horečně pracuje na prohloubení a zdokonalování vyučování fyzice. Činnost prof. dr. M. Valoucha nám umožňuje čerpat z tohoto světového proudu podněty a uplatňovat v něm naše vlastní zkušenosti.

60 let prof. dr. M. Valoucha jistě nebylo 60 let lehkého života. Byla to léta poznamenaná oběma světovými válkami, úsilím o budování nové socialistické společnosti, jehož se prof. dr. M. Valouch zúčastňuje jako oddaný člen KSČ, léta poznamenaná nečekaně prudkým rozvojem fyziky v celém světě i u nás v ČSSR. Prof. dr. M. Valouch v nich vykonal velký kus práce. Ne nadarmo je nositelem stříbrné hvězdy Řádu 25. února 1948 a medaile J. A. Komenského.

Přejeme mu, aby své zápasy o lepší budoucnost našich vysokých škol a naší vědy vítězně vybojoval a ve zdraví dosáhl svým úsilím těch cílů, které mu tanou na mysli na vysokých školách i v JČMF.

Redakce

ÚKOLY EDIČNÍ RADY PŘI SPN PRO VYDÁVÁNÍ LITERATURY V OBORU MATEMATIKY A FYZIKY

K velkým zásluhám Jednoty československých matematiků a fyziků patří také její téměř stoletá péče o vydávání literatury z oboru matematiky a fyziky. Již od roku 1872 vydávala Jednota svůj členský Časopis pro pěstování matematiky a fyziky, od r. 1873 učebnice středoškolské a brzy nato i jiné knižní publikace z oboru věd matematicko-fyzikálních. Tato činnost Jednoty postupně rostla a dosáhla největšího rozmachu v letech 1919–1948, kdy nákladem Jednoty vyšla vedle mnoha učebnic středoškolských i řada knižních vědeckých publikací, které obvykle byly finančně ztrátové, takže by je byl v tehdejší kapitalistické společnosti sotva některý jiný nakladatel vydal.

Do veškeré vydavatelské činnosti u nás, a tedy i do této činnosti Jednoty, pronikavě zasáhly revoluční změny památného roku 1948. Vydavatelská činnost byla postavena na nové základy odpovídající naší socialistické společnosti: veškerá nakladatelství byla znárodněna, jejich činnost plánovitě usměrněna a postupně specializována. Nakladatelství Jednoty přešlo po několika přechodných úpravách do nynějšího Nakladatelství Československé akademie věd a je podřízeno této naší vrcholné vědecké instituci; vydávání veškeré pedagogické a pedagogicko-metodické literatury převzalo Státní pedagogické nakladatelství v Praze a Slovenské pedagogické nakladatelství v Bratislavě. Zdálo se, že činnost Jednoty na tomto úseku je definitivně uzavřena.

Vydávání učebnic pro všechny druhy škol (a tedy i učebnic matematiky a fyziky) bylo po roce 1948 skutečně dobře zajištěno, neboť se stalo hlavním úkolem obou našich pedagogických nakladatelství (dále stručně SPN), která zároveň úspěšně pečují o vydávání metodických pokynů k učebnicím, sbírek úloh apod. Naproti tomu se brzy ukázalo, že tato nakladatelství mohou sama sotva zajistit promyšlenou edicí ostatní literatury z matematiky a fyziky, která by soustavně doplňovala a prohlubovala vědomosti učitelů těchto předmětů anebo podchycovala a rozvíjela zájem studující mládeže o matematiku a fyziku. Jednota brzy postřehla tento závažný nedostatek a začala hned po své reorganizaci (provedené v r. 1956) usilovat o nápravu. Výsledkem této snahy bylo, že se v r. 1961 přikročilo k soustavnému vydávání řady publikací z oboru matematiky a fyziky. Řadu matematickou řídila ediční rada vedená profesorem University Karlovy EMILEM KRAEMEREM, řadu fyzikální ediční rada vedená profesorem University Palackého JOSEFEM FUKOU. Obě řady publikací vycházejí péčí Jednoty v obou našich pedagogických nakladatelstvích v Praze a v Bratislavě.

Tato nová ediční činnost Jednoty se dobře rozvíjí a přinesla již několik hodnotných publikací. Dvouleté zkušenosti však ukázaly, že jí bude nutno prohloubit, doplnit a sjednotit, jak to vyžaduje stále rostoucí význam matematiky a fyziky v moderním světě a z toho plynoucí nutnost zvyšování úrovně výuky těmto předmětům na školách i úsilí o jejich popularizaci v řadách naší mládeže. Proto bylo rozhodnuto vytvořit společnou ediční radu pro vydávání literatury v oboru matematiky a fyziky, která bude pečovat o všechna díla z těchto oborů vydávaná v obou našich pedagogických nakladatelstvích; při tom se bude opírat o usnesení a směrnice strany a vlády, o pokyny ministerstva školství a kultury, jakož i o doporučení ústředních pedagogických komisí Jednoty československých matematiků a fyziků.

Ustavující schůze nové ediční rady se konala dne 19. listopadu 1962 v SPN v Praze a účastnili se jí zástupci ministerstva školství a kultury, SPN, JČMF a Výzkumného ústavu pedagogického. Předsedou ediční rady byl zvolen EMIL KRAEMER, místopředsedou JOSEF FUKA; tajemníky rady jsou pracovníci SPN v Praze a v Bratislavě, ss. J. MOCÁK, I. LEČKO, Z. TREFNÝ, dalšími členy M. JELÍNEK (zástupce MŠK), M. CHYTILOVÁ (zástupce VÚP), J. VYŠÍN, L. ŠTEFFKO a Z. ŠIMKOVICOVÁ. Přitom soudruzi KRAEMER, FUKA, VYŠÍN a JELÍNEK jsou zároveň členy ústředních pedagogických komisí Jednoty.

Na svém prvním zasedání ediční rada projednala zajištění a uspořádání další ediční činnosti obou SPN v oboru matematiky a fyziky (kromě vydávání učebnic, které je věcí ministerstva školství a kultury). Ediční rada se dohodla se zástupci SPN na tom, že obě nakladatelství budou společně vydávat tyto 3 sbírky:

- a) Matematickou knihnici,
- b) Fyzikální knihnici,
- c) Edici spisů matematicko-fyzikálních.

Každá knihnice bude zvlášť číslována a řízena členem (členy) ústřední pedagogické komise JČMF. Většina matematických a fyzikálních publikací SPN bude zařazena do těchto sbírek; mimo ně budou v SPN vycházet jenom ty tituly, které nezapadají tematicky do žádné sbírky.

a) Do Matematické knihnice, jejíž vydávání řídí EMIL KRAEMER, se zařadí menší publikace, které budou prohlubovat odborné i metodické vzdělání učitelů matematiky nebo seznamovat přístupnou formou širší veřejnost, především studující mládež, s různými matematickými obory, zejména s těmi, které jsou důležité pro mnohé oblasti dnešního života. Knihnice bude mít tedy dvě řady: α) pro učitele; β) pro studující středních škol. Některé publikace se mohou ovšem hodit do obou řad.

b) Ve Fyzikální knihnici, kterou rediguje JOSEF FUKA, budou obdobně vycházet menší publikace určené opět buď k prohloubení vzdělání učitelů fyziky, nebo k prohloubení a doplnění školského učiva fyziky; přitom se bude věnovat zvláštní pozornost publikacím ukazujícím na uplatnění fyzikálních poznatků v moderní technice; budou tu tedy zase dvě řady: α) pro učitele; β) pro studenty. Přitom opět některé publikace budou zapadat do obou řad.

c) V Edici spisů matematicko-fyzikálních mají konečně vycházet rozsáhlejší odborná nebo metodická díla určená výslovně k doplnění a prohloubení vzdělání kvalifikovaných učitelů matematiky a fyziky. Tuto knižnici budou řídit ss. KRAEMER a FUKA se širším poradním redakčním kruhem.

S radostí můžeme konstatovat, že do všech tří sbírek je už zařazena řada titulů, z nichž několik již vyšlo a další jsou v tisku. V matematické knižnici to jsou:

VYŠÍN: Metodika řešení matematických úloh,
METELKA: Matematické stroje — kybernetika,
BOSÁK: Rovnice a nerovnosti (slovensky),
KŮST: Sférická trigonometrie (v tisku).

Ve fyzikální knižnici to jsou:

KLIER: Polovodiče ve školské fyzice,
KUNSFELD: Elektronky ve školní praxi (v tisku),
ŠPELDA: Hartlova optická deska (v tisku).

Edice spisů matematicko-fyzikálních nezačala dosud vycházet; připravuje se však pro ni několik titulů, z nichž bude zatím nejpozoruhodnější čtyřdílná fyzika pro učitele (ved. redaktor je s. BĚLAŘ) a několikadílná Metodika fyziky, na níž pracuje řada autorů vedená ministrem školství a kultury FRANTIŠKEM KAHODOU.

Naše matematicko-fyzikální obec, zejména pak učitelé matematiky a fyziky, jistě uvítají tuto široce založenou ediční činnost, která vznikla z podnětu JČMF a které se ujala se vzácnou ochotou obě naše pedagogická nakladatelství. Má-li se však tato činnost skutečně úspěšně rozvinout, je třeba, aby se na ní podílelo co nejvíce našich vědeckých i pedagogických pracovníků z oboru matematiky a fyziky. Proto se ediční komise obrací na členstvo naší Jednoty se žádostí, aby svými náměty a návrhy pomohlo při sestavování edičních plánů všech tří sbírek, při výběru vhodných témat a doporučení vhodných autorů. Návrhy je možno poslat předsedovi ediční rady EMILU KRAEMEROVI, Praha 6 - Dejvice, Velvarská 65, nebo do Jednoty československých matematiků a fyziků, Praha 1 - Malá Strana, Maltézské nám. 1, anebo do redakce matematiky SPN v Praze, Ostrovní 30.

Emil Kraemer

Kalibrováný signální generátor pro infračervenou oblast

elektromagnetického spektra vyrábí jedna americká firma. Přístroj je plynule laditelný v rozsahu vlnových délek 1—14 μ , dává výkon 1 μ W, má měřič výstupního výkonu a obvyklé zeslabovače: plynulý (1 : 100) a stupňový (1 : 10⁷ v 7 stupních). Ladicí stupnice má dělení po 0,2 μ . Výstup může být buď nemodulovaný, nebo impulsně modulovaný kmitočtem 2—2 600 Hz; zdroj modulačního kmitočtu je vestavěn, stupeň modulace je 100%. Generátor nedává jediný kmitočet, nýbrž širší pásmo, jehož šířka pro pokles o 3 db je 0,35 μ na vlnové délce 5 μ . Vnější vzhled a uspořádání ovládacích prvků je shodné s běžnými radiotechnickými signálními generátory.

Tento zdánlivě velmi neobvyklý přístroj má jednoduchou podstatu: je to tepelný zářič spojený se sadou sítěk (stupňový zeslabovač) a s monochromátorem, který z jeho spojitého spektra vybírá požadovanou část. Šíře štěrbin monochromátoru je ovládána vačkou, takže je v celém oboru činnosti zajištěna přibližně stejná šíře pásma. Výstupní výkon se měří termistorovým bolometrem, modulátor je pravděpodobně mechanický přerušovač a knoflík plynulého zeslabovače ovládá nejspíš nějakou clonu. Konstrukce přístroje je důkazem vzrůstajícího podílu radiotechniků na rozvoj infračervené techniky.

Ivan Soudek